List 28. **NOVICE** Tečaj XXXIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 14. julija 1875.

Obseg: O cenitvi posamesnih zemljišč. — Gosp. Mesarjevo potovanje o zadevah mlekarstva in sirarstva na Kranjskem. — Novi Kranjski panj po Dzierzonovi osnovi. (Dalje.) — Predznamnja toče. — Gospodarska novica. — Tirolska in Tirolci. — Slovensko slovstvo. — Obrazi iz domačega življenja. (Dal.) — Naši dopisi. — Novičar.

Narodno-gospodarske stvari.

O cenitvi posamesnih zemljišč.

Sliši se, da se bo vcenitev posamesnih zemljišč zarad odmere zemljiškega davka kmalu začela. Cenilci so prejeli od c. k. finančnega ministerstva dani poduk, kako jim je pri vcenitvi ravnati. Ta poduk se skozi in skozi na postavo od 24. maja 1869 in na njene določbe opira. *)

Ker je nova cenitev zemljišč jako važna reč, in je od nje izida tako rekoč obstanek poljedelcev odvisen, bode marsikaterega mikalo izvedeti, kako se bo vcenitev posamesnih zemljišč izvrševala, — na kaj se ima pri cenitvi posebno gledati, — kdo vse se je bode vdeležil, in kdo ima odločilen glas? Zato smo se namenili, to našim bralcem nekoliko pojasniti.

Po postavi od 24. maja 1869 razdelí vsaka c. k. okrajna cenilna komisija svoj okraj, in če ta iz več cenilnih okolic (Schätzungs-Districte) obstojí, vsako okolico v toliko složenih skupin (cenilnih odelkov), kolikor jih za potrebno spozná; za vsako skupino izvoli izmed sebe po dva cenilca (poslanca) z nalogo, vsa v njej ležeča posamesna zemljišča vceniti. Cenilce spremlja kmetijsk referent in jih pri vcenitvi nadzoruje (kontrolira).

Vsaka skupina naj obstojí iz več skupaj ležečih katastralnih občin, in če je le mogoče, naj se sosednega cenilnega okraja dotika. Le gozdi vsacega cenilnega okraja, in če je gozd v więč cenilnih okolic razdeljen, vsaka teh okolic so za-se ena skupina; za njihovo vcenitev izvoli vsaka c. k. okrajna cenilna komisija izmed sebe samo dva cenilca, katera pa gozdni referent spremlja in nadzoruje.

Vsak cenilec ima oddati svoj izrek po svojem znanstvenem prepričanji vestno in nepristransko; oba določujeta s soglasjem; kedar sta pa različnega mnenja, razsodi dotični referent pristopivši s svojim glasom mnenju tega ali unega; če se pa on z nobenim ne sklada, vpišejo se različna mnenja v dotično tabelo, in razsodba se potem pridrži c. k. okrajni cenilni komisiji.

Vcenitev se začne vselej ondi, kjer se skupina sosednega cenilnega okraja dotika, in izvršuje se od tod proti središču dotične skupine. Oboja poslanstva nasprotnih skupin skupno pregledata ob meji na obeh straneh ležeča zemljišča, in se zarad primerne in vzajemne vcenitve tistih zedinita. Če se pa poslanstva o vzajemni cenitvi ne zedinita in sta različnega mnenja, naznani se to c. k. deželni cenilni komisiji, in ona potem razsodi, kaj je prav.

Kjer se pa skupine sosednih dežélá stikajo, pridružijo se nasprotnim poslanstvom okrajnih cenilnih komisij tudi odločeni poslanci dotičnih dežel in komisij in pa ministerski nadzorniki, v ta namen odločeni. Ravnajo pa na meji ravno tako, kakor je zarad mej cenilnih okrajev se ravno omenilo. Če se med seboj za vzajemno cenitev ne zedinijo, pridrži se to razsodbi c. kr. ministerske cenilne komisije. To pa ne moti nadaljevanja vcenitve. Pri vcenitvi ob meji sosednih dežel ne sme brez vtrjenih dokazov velik razloček biti.

V razsodbo različnega mnenja cenilcev na deželni meji se snidejo na odločenem kraji dotični deželni referenti, cenitveni ogledniki in pa okrajni cenitveni referenti; potem odbor, izvoljen od vsake vdeležene deželne komisije, ki obstojí iz dveh ali treh udov teh komisij tistega stanu, ki plačuje zemljiški davek; na dalje okrajna cenilca, katerima je bila izročena cenitev dotične skupine, in slednjič od finančnega ministerstva poslani zastopniki.

Ta komisija pregleda na tanko podlago nasprotnih vrstilnih tarif in pa še druge pripomočke, primerjaje druge k drugim. Ako za potrebno spozná, prehodi in pregleda ob meji nasprotna zemljišča in izgledke, primerja enakovrstne nasprotno, in kedar se popolnoma vsega prepriča, razsodi z večino glasov, kar je prav.

Vse je tedaj tako vredjeno in napeljano, da se vcenitve nasprotno kontrolirajo; zato se je nadjati, da se potem, kar je mogoče, prava primera ne le v domači deželi, temveč tudi v sosednih deželah o vcenitvi doseže.

K vcenitvi se po postavi pa tudi povabijo dotična županstva ali pa dva od njih imenovana in dotični c. k. okrajni cenilni komisiji naznanjena moža; zraven teh pa tudi vsak posestnik, kateri od svojega posestva v dotični soseski celega zemljiškega davka najmanj šesti del plačuje. Ti pa nimajo odločilnega glasa, in so le zaupni možje, ki pojasnujejo to, kar jih dotični cenilci vprašajo.

Ker se imajo pri vcenitvi posamesnih zemljišč tudi vse spremembe o lastnikih dotičnega kosa zemlje (parcele) popraviti, zato naj občine (soseske) izberó izmed sebe izvedene in zanesljive može, katerim so vse razmere v občini dobro znane, in kateri tudi različnosti

*) Ker smo zvedeli, da ima tukajšnje politično društvo „Slovenija“ še več iztiskov te postave, ki jih rado vsacemu brezplačno dá, naj se, kdor enega ali več iztiskov želí, obrne do predsednika tega društva gosp. dr. Jan. Bleiweisa. Vred.

o dobroti zemljišč ondi dobro poznajo. S tem se zamore marsikatera nepotrebna pritožba (reklamacija) odvrniti in gospodarjem mnogo stroškov prihraniti.

Da se vcenitev na vse strani postavno izvrši, zato se bodo cenilci nadzorovali od poslancev v to odločenih od c. kr. deželne in ministerske cenilne komisije in pa vladnih organov.

Podlaga vcenitvi posamesnih zemljišč je:

a) Vrstilna tarifa, ki nam kaže v denarjih odmerjeni čisti prinós (donesek) enega orala zemljišča za vsaki razred, vsacega obdelovanskega reda (Kulturgattung) in pa

b) izgledki ali izgledna zemljišča (Mustergründe), katera nam dobroto dotičnega zemljišča za vsaki razred djansko pred oči stavijo.

Imenitnost vrstilne tarife in izgledkov so naši gospodarji že dobro spoznali. To nam spričuje množina pritožeb iz cele naše dežele zoper oklicano vrstilno tarifo in neprimerne izgledke. Povdarjalo se je v pritožbah, da, gledé na podnebne (klimatične) in druge razmere naše dežele in na različno rodovitnost zemlje, je vrstilna tarifa previsoka, da ni s sosednimi deželami v pravi primeri, in da so izgledki preredko postavljeni, a da tudi tam pa tam niso tarifi primerni.

Nasproti pa ugovarjajo sosedne dežele, da je oklicana vrstilna tarifa naših zemljišč v primeri z njihovimi prenizka, in rodovitnosti zemlje neprimerna.

Nezadovoljnost je tedaj na obéh straneh.

Znano nam je, da je c. kr. deželna cenilna komisija vse ugovore in pritožbe na drobno pretresovala, in našo vrstilno tarifo, gledé na vrstilne tarife sosednih dežel in gledé na nasprotno rodovitnost in čisti prinós zemlje, posebno pa na domače klimatične in druge razmere nekoliko popravila, tù in tam nekoliko znižala, tù in tam pa tudi povišala, in jo c. k. okrajnim cenilnim komisijam z naročilom poslala, naj na njeni podlagi vcenitev posamesnih zemljišč izvršijo. Obžalujemo le, da se popravljena vrstilna tarifa ni očitno oklicala. Opustilo se je to menda zato, ker še ni od ministerske cenilne komisije potrjena, ki ima nalogo, gledati na to, da se vrstilne tarife različnih dežel med seboj vjemajo in da je druga k drugi v pravi primeri.

(Konec prihodnjič.)

Gospodarske stvari.

Gosp. Mesarjevo potovanje

o zadevah mlekarstva in sirarstva na Kranjskem.

Iz Kamniške okolice 8. julija. R. — Bili smo včeraj na tako imenovani veliki in mali planini, ki obé ste nad sv. Primožem pri Kamniku, kamor je došel naš vrli, za povzdigo mlekarstva in sirarstva tolikanj vneti gosp. župnik Mesar. Z modro in prepričavno besedo je govoril gospod obilno zbrani množici gospodarjev in pastirjev, kako si planšarji svoje pašnike lahko nekoliko zboljšajo ter s tem svoji živinici na planini pašo podaljšajo. Potem pa jih je vnemal, naj se združijo in mesto masla in malo vrednega mohanta začnó sir napravljati. Njegov prepričavni in jedernati govor je nekatere pametnejše gospodarje, zlasti na mali planini, tako pregrel, da so sklenili in obljubili, prihodnje leto združeno se poprijeti sirarstva, kar Bog blagoslovi, ter jim kako pomoč nakloni.

Iz Ipave 12. jul. x. — Kakor je bilo v „Novicah“ že naznanjeno, prišel je župnik gosp. J. Mesar, na svojem popotovanji tudi v naš trg, in sicer 9. dne t. m. Še tisti popoldne ob 3. mahne jo pri najhujšem vremenu na Nanos, da ogleda ondotni planinski svet, oskrbovanje živine in sirarije, ter se je v nedeljo po popoldanski službi božji v tukajšnjem šolskem poslopji s svojim temeljitim, pa prav poljudnim, lahko umevnim govorom v planinskem gospodarstvu izvrstnega izvedenca skazal. — Na povabilo gosp. dekana Grabrijana prišli so ne le samo tisti, ki se s sirarijo pečajo, ampak tudi več drugih bližnjih in daljnih gospodarjev, domača duhovščina, dalje po izobraženju hrepeneči učenci iz vinorejske šole na Slapu s svojim vodjo in župnikom vred in še celó dve radovedni ženici. Gosp. Mesár je v svojem govoru najprvič pohvalil, kar je hvalevrednega našel, na pr. dobro porabo gnoja na planini, kakoršne drugod ni videl, ter je sirarje podučil, kako bi se še zboljšati zamogla; hvalil je dostojne hleve za živino, ker je zoper mraz in hudo vreme dobro zavarovana, pa tudi nasvetoval, kaj naj še spopolnijo. — Pograjal pa je na drobno nesnažnosti v sirarskem stanu, pomanjkljivost potrebnega orodja za pravilno izdelovanje sira itd. — Razlagal je lastnost mleka, njegove obstojne dele; kazal, kako se poskusi, če je pokaženo, ali s tem, da se mu je pridjalo vode, ali pa s tem, da se je smetena posnela, — kako se po pravilih umnega sirarstva iz njega sir dobiti in dalje oskrbovati more, da postane okusno blago. Povzdigoval je dalje korist sirarstva v dobro vredjeni družbi, ter spodbijal tukajšnjo nepopolno družbo na Nanosu, ker mleko, mesto, da bi ga ovčjerejci na svojo roko po najetem sirarju v družbi izdelovali, tako rekoč, le podvzetniku za dogovorjeni del sira (6—9 funtov na par ovac) prodajo, kateri potem dobiček iz njega ima, namesto, da bi ga oni sami imeli. Razlagal je konečno, kako ima taka družba biti vredjena, naznanil zapopadek njenih pravil, ter prigovarjal ovčjerejcem, naj jo sami ustanovijo in dosedanje podvzetnike odpravijo. — Gosp. župnik Mesár dovršil je tedaj prav dobro svojo nalogo in zarad tega imamo pa tudi trdno nado, da poduk ta ne bode ostal brez dobrega vspeha, marveč, da se bo prej ali slej pokazal njegov sad. Prečastitemu rodoljububu, ki Kranjskemu planinskemu gospodarstvu odpira in kaže pot bolje prihodnosti, izrekamo srčno zahvalo za njegov trud ter ga zagotovljamo, da ga ohranimo v blagem spominu.

Gospodarske novice.

* *Vinorejska šola v Mariboru* je po ravnatelju g. Göthe-u izdala račun od 1. marca leta 1872 do začetka marca leta 1875. Iz njega poizvemo, da je šolo v 3 letih obiskovalo 63 učencev, večidel iz slov. Štajarskega. Stroškov z nakupom posestva vred bilo je 68 802 gld., dohodkov pa 14.058 gold. Dežela je tedaj morala doložiti 54.247 gold.

Novi Kranjski panj

po Dzierzonovi osnovi.

Spisuje Luka Porenta, župnik in čebelar v Bohinji.

(Dalje.)

Vsak, kdor se novih Kranjskih panjev poprime, bo modro storil, da si tudi toliko dzierzoniziranih škatelj napravi, kolikor jih za svoje čebelarstvo potrebuje.

Res je sicer, da si čebelar, kateri ima panjove s premakljivim delovanjem, lahko na mnoge načine pomaga, in bi, ako bi bilo potrebno, tudi brez škatelj izhajal; tako na priliko: lahko močnim panjem cele satove z medom in zalego vzame, in jih bolj slabim panjovim daje; tudi lahko jemlje dobrim panjem z medom napolnjene satove, in si jih za prihodnje potrebe pri-

hrani, kar se pa, kar je vsakemu čebelarju znano, le takrat zgoditi sme, kedar so odvzeti medeni satovi popolnoma brez zalege, zakaj, ako bi si kdo take satove prihranil, kateri so deloma z medom in deloma z zalego napolnjeni, začela bi mu zalega gnjiti, in ako bi čez kaj časa tak sat z gnjilo zalego kakemu panju dal, bi ga ravno s tem okužil, da bi gnjilobe dobil v svoj ulnjak, ki je najhujša čebelna bolezen.

Kdor ima mašino, medmetalnico (Schleudermaschine) imenovano, si lahko tudi s tem pomaga, da z medom napolnjene satove iz panjev jemlje, potem pa tako izpraznjene satove zopet nazaj v panjove obeša. Ako je paša dobra, mu bodo čebele take satove kmalu zopet z novim medom napolnile, katere more potem zopet sprazniti in izpraznjene drugič v panjove položiti.

Iz rečenega je tedaj razvidno, da čebelar, ki dzierzonizirane panjove ima že tudi brez škatelj more izhajati, ker si lahko na mnoge načine pomaga, ako svoje čebele vedno doma ima, in jih vedno sam oskrbuje. Je pa pri nas prav veliko tacih čebelarjev, kateri svojih čebel nimajo vedno domá, ampak jih vsako leto, posebno ob času ajdovega cvetja drugam pošiljajo, in večidel posestnikom ulnjakov, v katere jih postavijo, v varstvo izročé; potem se pa zopet nazaj domu k svojim opravilom povrnejo. Vsem takim čebelarjem, če tudi panjove s premikalnim satovjem imajo, vendar tudi škatlje prav v prid služijo, zakaj malokater čebelar ima toliko čebel, da bi se mu splačalo, celi čas ajdovega cvetja pri njih tičati, da bi satove iz nekaterih panjev jemal in jih v druge pokladal, ali pa iz polnih satov méd izmetaval in izpraznjene satove zopet nazaj v panjove obešal itd.

Gospodarji ulnjakov pa dostikrat niso tako izurjeni čebelarji, da bi to prekladanje satov znali s pridom opravljati, večidel bi pa tudi ne marali s to rečjo se vkvarjati, ker imajo navadno že s svojim drugim kmetijstvom dosti opraviti.

Vsak čebelar tedaj, ki se v tacih okoliščinah znajde, dasiravno dzierzonizirane panjove ima, bo modro naredil, da si tudi toliko škatelj napravi, kolikor jih za svoje čebelarstvo potrebuje, da jih bolj močnim panjem naloži, kedar čebele v ajdovo pašo pripelje, in se potem lahko mirno zopet nazaj domu povrne; toda tudi škatlje naj bodo dzierzonizirene, in sicer ravno tako, kakoršne panjove kdo ima.

Kdor ima tedaj take panjove, da satnike ali romčeke v zarezice poklada, naj si dá tudi škatlje z zarezcom narediti; kdor pa satnikov ali romčekov v panjeh v zarezice ne poklada, mu tudi v škatljah ni treba zarezic.

Dobro je, da ima čebelar škatlje razne velikosti, postavimo, za 3, 4, 5, 6 ali še več satov, ker nekateri panjovi veče škatlje potrebujejo, nekaterim pa tudi manjše zadostujejo. Vse škatlje, naj so že za več ali manj satov narejene, naj so pa enako dolge, in sicer ravno tako dolge, kakor so panjovi široki, pa tudi visokost škatelj naj je v svitlobi ravno taka, kakoršna je visokost panjev v svitlobi, zakaj le tako je mogoče, da more čebelar satove iz škatelj v panjove, ali iz panjov v škatlje prekladati, kakor mu bolj prav kaže, brez odrezovanja.

Da mora biti tudi v škatljah med posamesnimi letvicami pičlo $^1/_2$ palca, med stranskimi satniki in stranicami škatlje pa vsaj $^1/_4$ palca praznega prostora, to že tako vsak čebelar vé, kakor tudi to, da se mora dzierzonizirani škatlji vselej pokrov proč vzeti, kedar se satniki ali romčeki va-njo pokladajo ali iz nje jemljejo; vendar pa ni treba, da bi bili tudi pri škatljah pokrovčeki prišravfani; dobro je že, da so le z majhnimi žebljički na stranice pribiti.

Dobro je, da so tudi škatlje tako narejene, da je med satniki in pokrovom četrt palca praznega prostora, da se ne morejo kaki črvi v njih zarediti; zakaj dasiravno ob času ajdovega cvetja, kedar navadno panjem škatlje nakladamo, tistih metuljev več ni, kateri meseca rožnika in malega srpana veliko črvove zalege po cvetlicah natrosijo, katero potem čebele s cvetličnim prahom v panjove nosijo, in tedaj po cvetličnem prahu črvova zalega v škatlje priti ne more, je pa večidel že v praznem satovji, ki ga v škatlje devljemo, več ali manj črvove zalege; zraven tega se pa more tudi v škatljo katera tistih sitnih veš, ki jih vsi čebelarji dobro poznajo, splaziti, in kaj črvove zalege zatrositi, kakor je tudi v panjove veliko zatrosijo.

Ker tedaj ali po vešah ali pa po praznem satovji tudi v škatlje lahko kaj črvive zalege pride, zato je bolje, da se tudi v škatljah satniki stropa ne tiščé, ampak da je vmes četrt praznega prostora, da tako črvi, ki bi se utegnili v škatlji zarediti, nobenega skrivališča ne najdejo, kjer bi lahko mirno rastli, in če ne druzega, vsaj toliko lahko škodovali, da bi kak satnik več ali manj poškodovali, ali pa še celó preglodali, ako bi se med satnike in pokrovček škatlje kateri vgnjezdil, in bi čebele do njega priti ne mogle, da bi ga pregnale in pokončale.

Ali so škatlje na panjove tako naložé, da satovi ležé počez, kakor v panjovih, ali pa po dolgem, na tem ni nič ležeče. (Dal. prih.)

Natoroznanske stvari.

Predznamnja toče.

Zanimivo — ali je res tako ali ne — je to, kar prof. H. Fritz („Gaea“ XI. 4. str. 244) odgovarja na vprašanje: zakaj je toče nekatera leta veliko več kakor druga? Iz skušinj si učeni mož prizadeva dokazati, da takrat, kedar se na solncu opazuje veliko maróg (Sonnenflecken), je tudi po svetu toče veliko, in to se redno primeri vsacih 11 let. Kakih 250, posebno pa zadnjih 70 let se opazuje ta prikazen, da čem več sončnih maróg, katerih bistvo pa še dandanes ni natanko znano, tem več tudi toče, — čem manj maróg, tem manj toče. Prof. Fritz pravi, da največ toče bilo je po svetu leta 1817, 1830, 1838, 1848 in 1860 in ta točna leta se skladajo z onimi leti, ko je solnce imelo obilo marog. — Se ve da taka opazovanja bi dejansko korist zarad zavarovanja pred škodo toče le tedaj imela, ko bi se moglo naprej vedeti, kedaj bode solnce zeló marogasto. Potem — če bi se namreč to do dobrega vtrdilo, da je toča v zvezi s solnčnimi marogami — bi se naprej vedelo točno leto, in gospodarji bi raji zavarovali svoja zemljišča pred škodo toče. Konečno prof. Fritz še tudi to trdi, da po takih zimah, v katerih se večkrat prikažejo polnočne zarije (severne luči), toča pogostoma bíje. To vse — se ve da — potrebuje pa še velikih študij, predno na take študije oprto prerokovanje vremena nam bi dalo zanesljivo vremensko pratiko.

Ozir po svetu.

Tirolsko in Tirolci.

Morda Slovencem ne bo neljubo, ako jim povem v „Novicah“ nekoliko o Tirolski deželi in njenih ljudéh. Le toliko, pravim, kar sem namreč sam videti in opaziti priložnost imel. Govoril bom pa le o nemških Tirolcih, katerim to imé prav za prav pristuje; kajti laški Tirolci niso nič druzega nego Lahi po jeziku,

po srcu in po šegah; oni se ne čutijo Tirolce, ampak Lahe. Laški Tirolci so, kakor Štajarski Slovenci, prikovani na nemško deželo, na katero jih niti najmanjša simpatija ne veže. Reči se pa mora, da so Tirolski Nemci nasproti Italijanom bolj pravični, nego so Štajerci nasproti Slovencem. Se vé da ima v Tirolskem deželnem zboru konservativna stranka večino, in ne sme se reči, da bi Lahe tlačila v narodnem oziru; po vseh uradih in šolah na laškem Tirolskem vlada laški jezik, in so večidel le Lahi kot uradniki nastavljeni, in le taki Nemci, ki so se laški naučili. Le v enem oziru je zborova večina nepristopna, namreč v tem, da pod nobenim pogojem ne pripusti, da bi se laški del odtrgal od Tirolske in v samostojno deželo prenaredil. Zato so Lahi nezadovoljni, in bi se najraje združili z italijanskim kraljestvom.

Kakor znano, je vsa Tirolska zeló gorata dežela, in po najviših hribih leží večni sneg in led. Vendar na Tirolskem ni tako mrzlo, kakor bi kdo utegnil misliti; celó v severnem delu dežele ni hudega mraza pozimi; če imajo 15° mraza, pravijo že, da je nezaslišano mrzlo; v Ljubljani pa smo že večkrat 20° imeli in še čez. Se ve, da tudi hude vročine nikoli ni (na severu). V toploti, podnebji se razdeljuje zemlja na 3 razrede: laško Tirolsko, srednje Tirolsko in severno Tirolsko. Na laškem Tirolskem in v srednjem delu dežele (okoli Bolcane in Merana) je vreme južno, kakor pri nas na Goriškem, in pridela se ondi mnogo dobrega vina, koruze in žlahnega sadja; v severnem delu, čeravno zima do 6 mesecev traja, vendar ni hudega mraza, kakor smo že omenili, ker so doline med gorami tako zaprte, da severni veter ne pride do njih. Prideljuje se senó, koruza in drugo žito, in dobro sadje. Živinoreja in sirarstvo se umno oskrbljuje.

Kdor primerja velikost dežele in število prebivalstva, poreče, da je Tirolsko malo obljudena dežela, kajti na štirjaško miljo pride komaj 1000 ljudí; na slovenskem Štajarskem pa jih živi na štirjaški milji čez 3000, na Českem v nekaterih krajih 5000, v Lombardiji celó 7000. Pa v Tirolih še 1000 bi jih ne prišlo na štirjaško miljo, ko bi se laško Tirolsko ne prištevalo, ki je precej obljudeno. Na nemškem Tirolskem jih živi na štirjaški milji morda komaj 600 ljudí. A vendar nobena dežela ni tako obljudena, ko Tirolska; kajti premisliti se mora, da je polovica prostora sama skala, sneg in led, in kar še ostane, je borno smrečje in gošča, komaj da koza kak grižljej najde. Le po ozkih dolinah je nekaj rodovitne zemlje. Tukaj je pa ljudstvo tako natlačeno, da se mora človek čuditi, ob čem neki živijo. Kjer bi bil na Slovenskem en dober kmet, je tukaj že cela vas. Vsak ima po eno ali dve njivici, par kóz ali pa kravico samico. Kdor premore dvoje krav, je že bogataš. Lahko se razume po tem takem, da se vsak košček zemlje skrbno obdeluje. Travnike celo leto razmakajo, in morajo v ta namen vodo včasih od daleč napeljavati. Pa jim tudi tako lepa trava raste, da se mora človek čuditi, če je videl samo naše posušene travnike po Slovenskem.

Vkljub temu skrbnemu obdelovanju ne morejo te njivice obilnega prebivalstva preživiti; dežela je uboga, kakor malo katera; ni zlata, ni srebra, ni fabrik, še gozdov ni; kar jih je bilo, posekani so, in zdaj imajo le še borno smrečje, ni ga videti poštenega drevesa. Zato ni čudo, da se spomladi vse mlado ljudstvo vzdigne od 12. leta do 40., in gré na tuje kruha in denarjev si služit. Podajo se večidel v Švico in na Švabsko (Baden, Würtemberg, Westbayern), eni kot rokodelci, drugi kot poljedelci, tretji kot pastirji. Jeseni se vrnejo domu s prihranjenimi novci, se vležejo za peč in pušijo tobak.

Tobaka se na Tirolskem grozno veliko pokadi, kajti puši ga vse, moški od desetega leta počenši in celó ženske. V nekaterih občinah je preračunjeno, da se tobaka za več pokupi, kakor ves zemljiški davek znaša. Revni kmetje pušijo namesti tobaka nek surogat: rastlino, tobakovi prav podobno, in ki jo imenujejo „Lauser“, ki tukaj raste, toda v pipi bojda neznansko smrdi. Vendar so veseli, da se jim je dovolilo, da jo smejo kaditi, zato pojejo:

„Die Stadtlerherrn, die kann man halt
Nit ganz verwerfa,
Weil sie üns derlobet haben,
Daß wir „Lauser“ zügeln derfa.“

(Po slovenski: „Mestni (gosposki) ljudje se vendar ne smejo po vse zavreči, vsaj so nam dovolili, da smemo „lauserja“ sejati.)

Dežela je uboga, to je res; a vendar ljudje ne stradajo, ampak bolje živijo, ko pri nas na Slovenskem. In zakaj? -- zato, ker so varčni: kmeta vidiš malokdaj v krčmi, še ob nedeljah in praznikih so krčme večidel prazne; če pride kmet v krčmo, izpije glažek žganja, pa gré; vina si malokateri privošči. Žganje pa kuhajo mnogi sami domá; skoraj vsak kmet si ga nekaj skuha pozimi, in sicer prav dobrega, večidel iz sadja, pa tudi iz koreninic enzianovih in iz borovnic. — Ker pa so kmetje varčni, tudi niso zadolženi, in pri vsi revščini ima še vsak nekaj gotovine v skrinji.

Druga lepa lastnost Tirolcev je čednost. Začudi se človek, če stopi v kmečko hišo in najde vse v tako lepem redu, vse tako osnaženo, kakor pri nas komaj v mestih.

Kar se političnih nazorov tiče, je pravi Tirolec najprvo Tirolec, vdrugo Avstrijanec, in še le v tretje Nemec.

Kakor vsak hribovec, ljubi tudi Tirolec svojo domovino močno. Tirolci se čutijo bolj kot poseben narod, nego na priliko Štajarci ali Korošci, ker so svojo celoskupnost tolikrat s krvjo zapečatili. Kedar so se vzdignili, vzdignila se je zmirom cela dežela; nikoli niso pomoči prosili pri svojih sosedih, Koroščih in Salcburgarjih; zato se čutijo kot ena, nerazdeljiva celota, in beseda „Tirol“ jim je zapopadek vse poezije

„Ach, Dienble, wie ist mir so wohl
Auf dem Gebirge von Tirol!“

prepevajo radi.

Branili so svojo deželo proti jugu, severu in zapadu, in sicer za Avstrijo, za to so že po zgodovini na Avstrijo navezani. Avstrijska vlada pa jim tudi res ni trda: davki niso preveliki; kot uradniki so nastavljeni po deželi skoraj sami domačini; da jim je vsa cesarska hiša dobra, to vedó.

V najnovejšem času so naredile verske in šolske postave nekaj hude krví, pa se je kmalu poleglo, ker cesarski namestnik grof Taaffe je tako obrnil, da je vse potišil. Na Dunaji že vedó, da Tirolcev ne smejo razžaliti, zato jih pusté pri starih navadah. Pri nas je prepovedano, orožje nositi; na Tirolskem ima pa vsak svojo puško, in tudi na lov smé, kedar se mu poljubi, le nekaj malega plačujejo na leto v občinsko kaso. Dežela ne plača toliko davkov, kolikor država za-njo potroši; imajo izvrstne državne ceste, univerzo itd.; zato bi bili pač abotni, ko bi ne bili dobri Avstrijanci. Tirolcem je Avstrija mila mati, Slovencem pa še materni jezik kot mačeha pušča. (Dal. prih.)

Slovensko slovstvo.

* *Zemljevid poknežene grofije Goriške in Gradiščanske s Tržaško okolico*, narisal c. k. okrajni šolski nadzornik France Vodopivec in na kamen 4 velicih

pôl natisnil Fr. Köke na Dunaji, izdal deželni odbor Goriški. Dobiva se v pisarnici deželnega odbora v Gorici, cena mu je 2 gold.

Imenovani zemljevid, katerega so „Novice“ z zasluženo pohvalo že omenile, potrdivši častno priznanje, ki je ličnemu delu gosp. Vodopivca došlo v svetovni razstavi Dunajski leta 1873, je vredno pomnožil slovstvo slovensko — slovstvo pravimo, kajti on ni le gol zemljevid, on je tudi zemljepis; na njem se ne nahajajo samo imena, ampak dobro izvoljena znamenja kažejo, kaj je mesto, kaj trg, kaj vas, kje je sedež okrajnega glavarstva in okrajne sodnije, kje župnije itd., kje je železnocestna, poštna in telegrafna postaja; zaznamovane so železne in druge državne ceste, skladne in občinske ceste itd. itd. Vse to in še več druzega priča mnogostransko rabnost Vodopivčevega zemljevida, ki bode pa tudi mnogo koristil poduku v ljudskih šolah na Goriškem. Zato se zdaj, ko zemljevid pred nami leží, ne moremo dosti čuditi dr. Lavriču, čegar iskreno rodoljubje smo zmirom visoko cenili in ga še zdajci cenimo, da ga je strast tako izbegala, da je celó v deželnem zboru agitiral proti izdaji izvrstnega Vodopivčevega zemljevida. To pač je grda taktika „mladoslovencev“, da povsod le podirajo, kar skušeni narodni možje zidajo, sami pa ničesar ne stvarijo razen — črnila na papirji, ki mu dadó imé časnikov, da so grobokopi koristnih naprav domačih.

Zabavno berilo.

Obrazi iz domačega življenja.

„Slovenska“ rodovina.

Spisuje J. Aléšovec.

(Dalje.)

Gospod Pavček močno zakašlja in nam se zdi, kakor da bi se pod mizo njegova noga dotaknila noge soproge, kateri šine nekaka rudečica v lice. Mi čutimo, da utegne pričeti se zdaj trenutek, ko bo vsak jel popravljati kaj po svoji obleki, in se mislimo ravno vzdigniti, kar vstopi hišna in položi list na mizo.

„A, gledišćni list“, vsklikne gospá, „kaj bo li danes? „Eine leichte Person.“

Na ta klic zastane obema gospodičinama delo v rokah in enoglasno spregovorite:

„A, to je pametno! Mama, danes gremo vsi v gledišče, kaj ne?“

„Obrnite se do očeta“, jo zavrne mati.

„Tedaj gospodičini radi zahajate v gledišče?“ se obrnemo mi proti njima.

„Radi, radi, je tako lepo.“

„Za mladino je gledišče šola življenja“, opomni modro gospod Pavček, „zato svoji rodovini nikdar ne branim tje. Jaz sam grem le malokdaj, ne najdem tam prave zabave.“

„Na ta način ste gospodični gotovo večkrat v gledišči?“

„O, skoro vsak večer — z mamo, se vé da“, ploskne starejša.

„Skoro?“ poprimemo mi, „tedaj vendar ne vsak večer?“

„Le takrat ne, kedar se slovenski igra“, poči iz ust mlajše hčere. A za to prenagljeno izpoved zadeneta revico dva srdita pogleda — iz očes očeta in matere ter se po strani nagneta proti nam.

„Vita,“ doni iz ust gospé precej tanek, osoren glas, „idi gledat, kaj dela Hulda. In ti, Hilda, bi nam morda kaj zaigrala na glasoviru.“

„Da, da, gospodična“, priskočimo mi materi na pomoč, „saj bi bil že jaz davno stavil to prošnjo, ako bi bil vedel, da se smem predrzniti.“

Med tem, ko „Hilda“ brska po nôtah na glasovirji brez reda nakupičenih in se pripravlja, se podviza gospod Pavček pojasniti ali pogladiti odgovor neprevidne in prenagle „Vite“, razkladaje nam:

„Ne da bi ne marali jaz in moja rodovina za slovensko gledišče, Bog varuj! Saj veste, da sem Slovenec. Ali skoro vselej se tako primeri, da ne moremo nikakor od doma. Tako na pr. smo se zadnjič že pripravljali, da bi šli, in ravno sem hotel hišno poslati po vstopnice, kar pride gospá svetovalka P. in — no, saj veste, vrat jej ne moremo pokazati, in tako ni bilo nič z gledišćem. Ravno tako je bilo predzadnjič. Nenadoma nam popoldne pošlje gospá predsednica N. povabilo na tombolo. Ako bi bili odrekli, bila bi zamera, in tako tudi nismo šli v slovensko gledišče.“

Pri zadnjih besedah že zapoje pod rokama gospodične „Hilde“ glasovir, tedaj vtihnemo vsi in obstopimo doneči instrument. Kar slišimo, se nam zdi, kakor da bi se glasovi med sabo podili, prepirali, ječali, preganjali, pobijali in to brez prenehanja, brez prizanašanja, brez umirjenja. Slednjič je vsega konec, zdi se nam, ko da bi glasovi, pripodivši se do prepada, vsi ob enem padli vanj ali da bi se jim bila sredi vode brv prelomila.

Gospica si mane in vleče prste in nas pogleda nekako zmagovito. Mi, se vé da, smo zavzeti take umetnosti, ploskamo rahlo z rokami in se nagnemo proti glasoviru, kjer beremo na čelu te umetne zmešnjave „Rhapsodie von .....“

„Vrlo, izvrstno!“ vskliknemo, „to je res prava umetnost. Prav iznenadili ste me, gospica. Kako bi morala še le teči izpod tako izurjenih prstov kaka slovenska, domača melodija! Skoro si ne morem tega prav misliti. Res, da navadne slovenske ne podajajo umetni roki hvaležne prilike, skazati vso svojo izurjenost, ker so prelahko stavljene; ali meni se zdi, da utegne ravno v njih umetnik najti priliko, da pokaže svojo občutljivost, globokost misli itd.“

Mesto hčere pa odgovorí mati:

„Gotovo, gotovo, gospod! Tudi moja hči je igrala nekatere slovenske, dokler se je učila; zdaj so ji pa prelahke in jo dolgočasijo — ne“, se popravi, ko vidi, da se pri tej besedi naša usta nekoliko zategnejo, „hotela sem reči, naveliča se jih — ej“, se popravi vnovič, „da ne najdem prave besede —“

„Hoteli ste reči: prenavadne so gospici“ — jej pomagamo mi, „ali z drugo besedo: v družbi, kakoršna se pri vas shaja, ne najde poslušalcev, katerim bi bile slovenske melodije všeč.“ (Konec prih.)

Naši dopisi.

Iz Dunaja 10. julija. = Pritožbe zarad dragine so pri nas na Dunaji že več časa tako na dnevnem redu, da mi „Novice“ ne bodo za zeló vzele, ako namesti politike, ki je že predolgočasna postala, jim danes na mizo položim kruh in meso. Povedati namreč hočem, da je pravda o dragini kruha in mesa prišla celó do pisarnice ministerstva kupčijskega, katero pa v tacih zadevah druzega storiti ne vé in ne more, kakor to, da po komisijah izvedencev, katere se „ankete“ zovejo, preiskavati dá pritožbe; svèt je pa po končanih komisijah navadno tako moder, kakor je bil — popred. Pa naj povem, kar sem „Novicam“ povedati hotel. Časnik, ki mu je imé „Extrablatt“, je posebno uganjal strašansk hrup o dragini Dunajski, rekši, da meso Galiških volov je v Londonu cenejše kakor na Dunaji,

in današnja cena kruha ni v nobeni razmeri z lansko ceno njegovo, ker pšenična moka je maja meseca letos za 38, ržena za 28 odstotkov cenejša bila memo lani itd., najbolj fine žemlje „Kaisersemmel“ pa so le za 28, druge za 21, beli kruh za 16, črni pa za 8 odstotkov cenejše; po takem je dokazano, da pek kupuje moko za 38 odstotkov cenejše, pa žemlje so le za 28 odstotkov veče, in da bi pravično bilo le to, ako bi žemlje tudi za 38 odstotkov cenejše bile. Na to pa je odgovoril predstojnik pekovskega ceha, da „Extrablattov“ račun ni resničen, ker pek mora zraven cene moke še druge stroške (režija) v ceno kruha všteti, in naštel je dnino delavcev, mleko, kvas, sol, drva, svečavo, stanovanje, obrtnijski, dohodninski in vžitninski davek, popravo pečí, plačo prodajalcem kruha, zgubo na neprodanem kruhu, obresti od kapitala, ki ga pek ima v svoji obrtniji in še več druzega; to vse pa ni letos nič cenejše od lani. Res je tudi to, da je na Dunaji fini kruh dražji kakor po druzih mestih, in to zato, ker vsak bolji pek mora tù po 4 do 6krat na dan peči, da usta kočljivih Dunajčanov dobivajo po 4 ali 6kratni peki na dan kruha. — Po vsem tem smo radovedni, kaj bode modrost ministrova sklenila; morebiti bo znižala davke, ceno solí pa še kaj druzega. Če se to zgodí, bom „Novicam“ koj telegrafično naznanil. Da pa s tem svojim pismom nikakor nočem zagovarjati mnozih tukajšnjih oderuhov, tega, mislim, mi nihče ne bode podtikal.

V Gorici 11. jul. — Včerajšnji dan je bil v našem mestu posvečen rajnc. cesarju Ferdinandu. Z mostovža mestne hiše je visela s črnino ovita mestna zastava. Zjutraj so imele razne šole v raznih cerkvah, vsaka za-se — peto mrtvaško mašo; ob 9. uri je bilo opravilo v farni cerkvi sv. Ignacija; ob 10. uri pa glavna svečanost v véliki cerkvi; maševali so in peterih absolucij udeležili se prevzv. kn.-nadškof. Kar je včasih le oficioznih časnikov — fraza, to je bilo včeraj resnica: cerkev je bila polna uradnega in neuradnega sveta vseh stanov. Spodobno obnašanje zamišljenih ljudí je kazalo, da čutijo, da ne stojé vsled ukaza krog odra najvišega oblastnika, temuč da obhajajo spomin enega najplemenitiših pobožnih in človekoljubnih kristjanov. Da, prava čednost imponuje! Sv. opravilo v prvostolni cerkvi se je vršilo jako dostojno in častitljivo, samo neka reč je marsikoga znabiti motila. Cesar Ferdinand je bil, kakor je znano, 3krat kronan, ali na mrtvaškem odru njegovem ni bilo nobene tistih 3 kron, s katerimi je bil kronan, dasi so vse tri prave cerkvene svetinje in gotovo naj častitljivši simboli legitimisma, ktere bi morala vsikdar konservativna cerkev posebno ceniti znati in častiti. Pa znabiti, da ni bilo denarja in časa dati 3 krone narediti?! K čemu pa ste dali na novo pozlatiti rajnc. cesarja Franca nemško krono? Štirideset let je kinčala po pravici njegov oder, ali 2. marca t. l. je nje čas pretekel; Ferdinand ni bil nemški cesar, ampak le Avstrijski. Stara krona rimsko-nemške države na odru cesarja Ferdinanda je anakronizem, ki kaže zgodovinsko in heraldično nevednost tistih mož, ki imajo v naši veliki cerkvi kaj ukazati. Ali — kaj, ko bi bilo kaj visoke politike v temu? Kaj, ko bi znabiti naša gospôda v veliki cerkvi slutila propad ljutega bismarkizma in pa to, da bodo naši Habsburžanje spet nemškega cesarstva krono nosili?! No, to bi bilo že nekaj, to! Toda Ferdinandu so bile še Avstrijske krone pretežke in zdaj nosi že nebeško krono ter ne potrebuje več — nemške. Ergo — opomin pro futuro!

Od meje Savinske doline 2. julija. (*Med in pelin.*) Kakor je dobro delo rodoljubnemu srcu, ko je čital v „Novicah“, da sta gospoda dr. J. Bleiweis in profesor Marn letos začela nabirati doneske za nagrobni spominek slavnoznanega Hicingerja, isto tako smo radostni brali v „Slov. Gosp.“, da so Gorenjesavinski domoljubi začeli nabiro doneskov za spominek ljubljenemu župniku Val. Orožnu, skladatelju mnozih pesmic slovenskih (med njimi obče znane mile pesmice: „Kje so moje rožice?“) in prespoštovanemu rodoljubu. Žene me srce vprašati: bodo li darovali v blagi namen tudi narodnjaci zunaj Štajerja? Čitajoč doneske za spominek Hicingerjev sem s žalostjo zapazil, da ni razen naših bratov na Kranjskem nikogar med darovalci; bodo li tudi zdaj za spominek Orožnov samo rodoljubi Štajarski? Nekdaj složne in vzajemne Slovence je nesrečni „liberalizem“ razcepil v to, kar so bili pred letom 1843: v Kranjce, Štajarce, Korošce in Primorce, dokler nas niso „Novice“ združile v eno duševno telo. Zdaj smo zopet postali partikularisti v vsem: vsak kraj hoče svoj časnik, vsak kot svoj jezik, vsaka naprava svoje zidarje! Še pri spominku za dr. Costo, ki se je s toliko gorečnostjo boril za narod slovenski na velikem odru poslanstva, se dozdaj zapazuje nek separatizem, ki mora vsacega pravega rodoljuba v srce zbosti, da mu ni za zeló jemati, ako mu na misli pride prislovica nemška: „Volksgunst — eitler Dunst“!

Iz Kranja 11. julija. — Včeraj zvečer po 7. uri naznanjalo nam je pokanje možnarjev in zvonenje zvonov prihod milostljivega gosp. knezoškofa dr. Widmarja, ki je danes zadnjikrat kot škof Ljubljanski pri nas birmoval blizo 1000 otrok. Zdaj ostane za trdno v našem mestu, svojem rojstnem kraji, in bode stanoval v svoji krasni palači za farno cerkvijo. Bil je pri svojem prihodu z očitnim veseljem in spoštovanjem sprejet od vseh stanov. Pred vhodom v mesto pozdravljal ga je visok slavolok s smrečjem ovit in cvetličnimi venci prepežen, na katerem se je razvijalo mnogo zastav v narodnih barvah; pred cerkvijo in farovžem sta pa stala dva manjša slavoloka. Vsi slavoloki imeli so svečanosti primerne napise v slovenskem in latinskem jeziku, kakor je tudi vse mesto z vejami in cvetlicami okinčano bilo. — Razen duhovščine in velike množice ljudstva pričakovala je gosp. knezoškofa pred cerkvijo tudi naša gimnazijska mladež s svojimi profesorji; pred farovžem pa je deputacija mestnega odbora z županom na čelu najspoštljivejše sprejela in pozdravila rojaka knezoškofa in zdaj prečastitega somestjana. Ginjenega srca se je milostni knez zahvaljeval vsem za preprijazni sprejem, rekši, da ga nikdar pozabil ne bo. Mi pa iz srca želimo, naj bi v mestu našem, ljubljen in spoštovan od svojih rojakov, našel zadovoljnost in zaželeni mir. Naš Kranj pa je zdaj ponosen na to, da v njegovem starozgodovinskem ozidji biva bivši vladika Kranje.

Iz Ljubljane. — Gosp. Povše, profesor na deželni kmetijski šoli, je ravnokar od sl. ministerstva kmetijstva dobil naročilo, naj po dovršeni preiskavi govejih plemen v Istri in na Goriškem ogleda tudi govejo živino na našem Gorenskem in poroča isto tako potem ministerstvu: kakošna plemena se nahajajo ondi, in katera se kažejo najugodnejša različnim razmeram gorenskih naših krajev? Da ministerstvo kmetijstva navdaja resna skrb tudi živinorejo na Kranjskem povzdigniti na stopinjo tako, da bi donašala gospodarjem največi dobiček, živa priča je to, da je od leta 1868 do danes družbi kmetijski podelilo že 42.700 gold. za nakup in vpeljanje žlahnejših plemen iz Štajarskega in Koroškega. Gradiva za zboljšanje naše živinoreje imamo tedaj že veliko; treba zdaj le po pravilih umne živinoreje gospodarjem postopati dalje, in tù je prvo to, da si za vsak kraj najbolj ugodno pleme izberó in potem brez nečimurne mešarije enako z enakim plemenijo. Iz različnih goved za različne

kraje vsake dežele najugodnejša plemena najti in določiti, to je sl. ministerstva cilj in konec, zarad katerega izvedence v kmetijstvu in posebno še strakovnjake v živinoreji pošilja po deželah Avstrijskih. Gosp. prof. Povšetu je došla častna naloga, da izvrši ta posel zdaj na Gorenskem in ga pozneje prevzame tudi v enem oddelku Štajarskega in Koroškega. Naj ga tedaj, kamor koli pride, naše kmetijske podružnice in vsi rodoljubi prijazno podpirajo; vsaj je le na korist domovini naši!

— (*Za nadzornike vcenitve zemljišč*), o kateri naš današnji list govorí, so po sklepu deželne komisije izvoljeni sledeči udje te komisije tako le:

za cenilni okraj Kamniški bar. Wurzbach, predsednik družbe kmetijske, —

za okraj Kranjski in Radolški dr. Ahačič, —

za okraj Postojnski in Planinski dr. vitez Zavinšek, —

za Ljubljano in okolico Ljubljansko posestnik Košir iz Brezovice, —

za okraj Kerški, Litijski in Novomeški dr. Poklukar, —

za okraj Kočevski in Črnomaljski deželni poslanec Robič.

Za nadzornike pri vcenitvi zemljišč Kranjskih, ki se dotikajo zemljišč sosednih dežel, so izvoljeni:

na meji Koroški in Tolminski dr. Poklukar in dr. Ahačič, —

na meji Štajarski dr. Poklukar in dr. vitez Zavinšek, —

na meji Primorski dr. vitez Zavinšek in Luka Robič.

— (*Za studije o trtni uši v Klosterneuburgu*) je c. kr. ministerstvo kmetijstva iz 5 gospodov, ki so jih podružnice Novomeška, Metliška, Krška in Vipavska nasvetovale in jih po njih priporočal centralni odbor, izbralo g. Ogulina iz Novega mesta, gosp. fajmoštra Tavčarja iz Rake in pa g. Cigoja iz Slapa. Nauk traja od 26. do 31. dne t. m.

— (*Iz seje deželnega odbora 9. julija.*) Dopis c. k. deželnega predsedstva, v katerem se izreká deželnemu odboru po Najvišem povelji zahvala za izraz žalovanja o smrti presvitlega cesarja Ferdinanda, vzel se je na znanje. Deželni odbor je sklenil, da imajo vsi deželni uradi vsled omenjene žalostne dogodbe 16 tednov vsa uradna pisma črno pečatiti. — Prevdarjalo se je, kako v okom priti čedalje večemu pomanjkanju prostora v sedanji norišnici, dokler se ne napravi nova silno potrebna. — V občini Koprivniški na Kočevskem se je dovolila volitev novega občinskega zastopa. — Dopis deželne vlade, da je sklep letošnjega deželnega zbora za povišanje priklade na vžitnino od vina, mošta in od mesa za deželni in za zemljišno-odvezni zaklad od 10% na 20% od 1. julija 1875 naprej zadobil cesarjevo potrjenje, vzel se je na znanje.

— (*Novico neprecenljive dobrote*) za našo deželo smo ravnokar izvedeli, namreč to, da že je se začelo v Št. Peterskem predmestji na odprtem, jako zdravem kraji zidati veliko poslopje za sprejemanje neozdravljivih bolnikov, ki se za tega del ne morejo več v bolnišnico vzeti, domá pa tudi niti hrane niti postrežbe nimajo. Dežela naša živo živo že veliko let pogreša take naprave za bolehavce (Siechenhaus); zdaj jo dobí s pomočjo dobrotnikov, ki si s to napravo stavijo večen spominek pravega ljudoljubja. Za gotovo smo izvedeli, da v tej lično zidani hiši bode prostora za blizo 80 bolehnih ljudí in to posebno za ljudí iz dežele, ker mesto ima že tako, žalibog! grozno zanemarjeno bajto. Prihodnje leto se odpre ta dobrodelna naprava.

— Gospod knezoškof dr. Jer. Widmar je Ljubljano 10. dne t. m. zapustil, preselivši se v Kranj, njegov rojstni kraj. Pred odhodom popoldne ob 5. uri se je pri vozu poslovila še enkrat tukajšnja duhovščina s stolnim kapitelnom od njega. — Prejšnji večer je pa knezoškofa nadlegovala tako imenovana „mestna kapela“ z godbo pod oknom, gotovo ne na njegovo veselje, ampak preočitno le — na dobiček svojega žepa.

— Dokler novi škof dr. Pogačar, ki ga še ni iz Dunaja nazaj, ne prevzame funkcije, namestuje ga stolni dekan gosp. Jožef Zupan, katerega je stolni kapitol izvolil za kapitolskega vikarja.

— Gosp. Fr. Goršič, dobroznani naš orglarski mojster, je naredil za cerkev v Budanjah nove orglje, ki jih močno hvalijo.

— Toča, nenavadno pogostoma bíje po več krajih naše dežele, ki pa je vendar še sreča, če pogledamo po svetu in vzlasti po Francoskem, Ogerskem, Českem itd., koliko škodo delajo ondi povodnji in toča; ne le, da pokončujete te uimi polja in nograde, tudi hiše podirajo povodnje in ljudem življenje jemljejo.

— Včeraj (13. dne t. m.) smo videli vse više gore okoli nas s snegom pobeljene!

— (*Ljubljana vendar ni tako nezdrava*), kakor jo nekateri „heilkünstlerji“ delajo. To nam kaže nek spis „Bericht des Comité's für sanitäre Verbesserungen“ v časniku „Zeitschrift des österr. Ingenieur- und Architekten-Vereines, Wien 1875.“ V tem članku med drugim nahajamo statistični popis, koliko se je v glavnih mestih Evrope poslednja leta ljudí rodilo in koliko jih umrlo; tu najdemo zapisano, da od 1000 ljudí jih poprek umrje v Ljubljani $37^1/_{10}$, v Peštu $37^4/_{10}$, v Zadru $39^5/_{10}$, v Brnu $41^7/_{10}$, v Pragi 45, v Celovcu pa celó 46 $^7/_{10}$ in v Trstu $56^5/_{10}$. Manj pa od 1000 ljudi jih umrje: v Lincu namreč $36^3/_{10}$, v Gradcu $34^4/_{10}$, v Salcburgu $34^7/_{10}$, v Gorici $33^9/_{10}$, na Dunaji $31^7/_{10}$ (?) in v Insbruku $26^1/_{10}$. Če je tedaj res, kar se sicer za resnico trdi, da namreč „številke dokazujejo“, je po tem takem tudi dokazano, da Ljubljana vendar ni tako grozno nezdrava, kakor jo zadnji čas razglašajo nekateri, ki bi jo menda radi na Grintovec prenesli, vsaj čujejo se glasovi: „iz mesta z bolnišnico!“ — „iz predmestja s hišo ubozih!“ itd. Da take utopije se nikjer ne morejo spolniti, to nam pričajo celó velika mesta z velikimi bolnišnicami sredi mesta ali predmestij. Res je, da veliko bilo bi na svetu želeti; al kar ni mogoče, o tem ne čenčá noben trezen človek, in skuša le odstraniti to, kar se odstraniti dá, če tudi s težavami. Naši nemški „mestni očetje“ pa, ki so čez noč tako skrbni postali za fizično zdravje meščanov naših, morali bi bili že davno skrbeti, da k prejšnjim zdravstvenim napakam ne pristopijo nove. Ali so pa oni to storili? Ne! Po tobačni nesnagi, ki se iz cesarske cigarnice izteka zdaj v Gradašico, so dopustili oskrumbo sicer zdrave vode Krakovčanom in Trnovcem. Po takem je tudi Gradišica stopila v vrsto nečedne Ljubljanice, kar poprej ni bilo! Kdor to vidi, pa bere predloge Schafferjeve in Schreyeve, mora si s Prešernom misliti: „pojte rakom žvižgat vi.....‘ Ali morebiti niste môgli zabraniti nove oskrumbe mestne? Se ve, da korajžo imate le navzdol, navzgor pa odjenjate brž in se potuhnjete!

— (*Pobirki iz časnikov.*) „Laibacherčin“ ovadúh je unidan nehoté vsekal po ljudéh svoje baže. O smrti cesarja Ferdinanda je namreč tožil, da „Ljubljana ima neizmerno število cerkvenih in narodnih zastav, pa črne zastave ni bilo videti oni dan.“ Kratkovidni ovaduh ni videl velike črne zastave na hiši narodne čitalnice 5. dne t. m. popoldne in 8. dne t. m. dopoldne, in ni videl našega „Sokola“ pri biljah v stolni

cerkvi, sicer gotovo ne bi bil tako neusmiljeno udaril po kazincih, kjer vsak hip vihrá zastav vsake barve, le narodne ne, na kupe, in po strelcih, ki so še le unidan deželnemu predsedniku na čast celo grmado nedeželnih zastav obesli na kole, — na spomin cesarju Milemu pa ne ene črne niso imeli! Cerkve naše so obhajale po cerkvenem običaji žalovanje svoje, — je li mestna hiša kazala kaj, kar „Laibacherica“ očita cerkvam in narodnim društvom? Lojalitete nas ne boste učili ustavoverci! Če bi je Vi imeli, razvili bi bili črno zastavo na mestni deželni in vladni hiši, kakor so storili v druzih mestih.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Zopet so nekateri časniki začeli pisati o ministerski krizi. Gradiva za spremembo ministrov je sicer dovolj; al da bi že blizo bila, ni verjeti, dokler razpor Dunajske vlade z Ogersko in druge homatije ne prikipijo do vrhunca.

— Kakor „Pest. Lloyd“ trdi, ostane vdova cesarica Marija Ana tudi po smrti Ferdinandovi v Pragi.

Iz Trsta. — Vmeščenje novega škofa dr. Jurija Dobrile v Trstu bo, kakor se sliši, 15. avgusta. — Za spominek umrlemu škofu dr. Jerneju Legatu se je dosihmal nabralo 1933 gold. 5 kr.

Štajarska. — Deželni namestnik Kübeck vendar gre. Za naslednika si želé rojaka svojega Conrada, ki je bil prej v Ljubljani. Pa težko, da bi hotel premeniti mesto, ker je Dunaj vendar več ko Gradec.

Hrvaško. — Valovi volitvenega gibanja za deželni zbor dvigajo se čedalje više po zemlji Hrvaški in kar spada k njej. Prvi korak je storila narodna večina bivšega deželnega zbora z razglasom svojega programa v „Obzoru“, ki pred vsem drugim povdarja potrebo uravnav domačih rečí v prihodnjem zboru; v podpisih tega programa nahajamo najodličnejše in v burnih časih skušene rodoljube Hrvaške. Ta program pa ne zadostuje dr. Makancu, iskrenemu branitelju neodvisnosti trojedne kraljevine od supremacije Ogerske; on na čelu manjše stranke razvija svoj lastni program, ki odmeva v srcu tisočerih svojih rojakov. Vsi pošteni rodoljubi — uni in on — želijo isto; razloček je le ta, da narodni večini ne zdeva se čas že ugoden misliti na predrugačenje Hrvaško-Ogerske pogodbe, katere naj bi pa po Makančevem mnenji se lotil že prihodnji zbor Hrvaški. In tako se je narodna stranka razcepila v dva tabora; s tem razporom pa pojéma v političnem boji zmirom potrebna sloga, in nesloga se širi tem več, čem bolj jo podpihujejo strastni časnikarji, ki nepremišljeno udrihajo po sebi nasprotni stranki. „Obzor“ sicer toplo zagovarja stranko narodne večine, vendar se zmirom giblje v mejah spodobnega strančarstva, „Narodne Novine“ pa dr. Makanca napadajo s takim surovim orožjem, da je unidan „Primorac“ prav imel, da je „službeno služinčad“ oštel, kakor zasluži. — Težko je nam vnanjim, ki do dna ne poznamo terêna, na katerem se bíje politični boj, presoditi, kaj je oportun, kaj ne, ker odvisno je postopanje modre politike včasih od zeló tankih nitek, ki jih le tisti pozna, ki na bojišči živi in dela; tudi nočemo zanikati tega, da je iskreni dr. Makanec v obliki svojih govorov včasih pravo mejo prestopil, al če pomislimo, da oholi Magjar ne dela na drugo, nego na to, da bi tudi Hrvate požrl, kakor je vkljub vsemu zgodovinskemu in narodnemu pravu pogoltnil Erdeljce in Slovake in zobé morskega volka zasečuje v Reko, ne moremo se čuditi, da dr. Makanec vse žile napenja, da bi Hrvaško iz žrela izvil Magjarom, ki ne bi bili leta 1848 dovolili Hrvatom tega, kar so jim dali, ko ne bi bili v hudih zadregah bili, in ki gotovo le prežijo na ugodni čas, da bi iz Hrvaške naredili podložno si provincijo Magjarsko. — Čeravno tedaj, kakor smo rekli, se mi iz navedenih vzrokov ne drznemo, obsoditi polagano postopanje domoljubne zborove večine, imamo vendar — gledé na nasprotnika Magjara — za opozicijo, ki jo zastopa dr. Makanec, toplo simpatijo zato, ker tudi mi Slovenci zdihujemo pod jarmom nesrečnega dvalizma, ki ga je Avstriji čez noč vstvaril Saksonec Beust, združen s silo Magjarsko!

Ogersko. — Volitve so po večem končane, izvoljenih je že 308 poslancev liberalne stranke, 29 skrajne levice, 18 Senyeyeve stranke in 15 narodnih. Po tem takem bo imel zbor po večini odločno liberalno podobo, vlada pa se s svojim vspehom ne bo mogla ponašati.

Turška. — Iz Zadra se poroča, da so 4. dne t. m. Turki nenadoma napadli kristjane. Ne ve pa se še prav, so bili to le mohamedanci, ali pa že pravi vojaki sultanovi. Gotovo je, da je na Turškem že pol meseca vse nemirno, to potrjuje beguni, ki pribajajo v Dalmacijo. Avstrijsko poveljništvo v Zadru je poslalo precejšnje krdelo na mejo, da tam na straži stojí.

Srbska. — Volitve za novo skupščino se jako živahno pripravljajo, agitacije so strastne med strankami, katerih so tri poglavitne: konservativna z Marinovićem in Krusićem, liberalna z Ristićem na čelu, in pa radikalna, ki zeló po socijalizmu in komunizmu diši. Prvi dve stranki ste se skušali zediniti, pa ni šlo, zadnja pa hoče vse z enim naskokom prekucniti.

---

9. zapisnik doneskov za dr. Costov spominek,

za katerega so darovali

gospodje: Fr. Kotnik, posestnik na Vrdu 5 gold., Ign. Alojzi Jelovšek, posestnik na Vrhniki 5 gold., Martin Šlibar, dekan na Vrhniki 2 gold., Anton Fettich-Frankheim, kaplan na Vrhniki 1 gld. 50 kr., Janez Zdražba, kaplan na Vrhniki 1 gold. 50 kr., Karol Pleško, c. kr. okrajni sodnik na Vrhniki 2 gold., Jurij Volčič, c. kr. sodnijski adjunkt na Vrhniki 1 gold., Martin Povše, župnik v Rakitni 1 gld. 40 kr., gospá Marija Lenarčič, posestnica na Vrhniki 1 gold. 50 kr.

And. Brus, blagajnik.

Listnica vredništva. Gosp. L. A: Razjasnilo vprašanja Vašega najdete v naši živinozdravniški knjigi pod boleznijo „pojatnica“. Če ono skakanje ni sama začasna srboritost, je začetek bolezni, pri kateri v začetku je krava ali vol še dobro rejen (tolsti francozi), pozneje pa zeló shujša (suhi francozi); zdravila ni; zaklati tedaj treba živino, dokler je še dobro rejena.

Žitna cena

v Ljubljani 7. julija 1875.

Vagán v novem denarji: pšenice domače 4 fl. 60. — banaška 5 fl. 31. — turšice 3 fl. — soršice 4 fl. 10. — rži 3 fl. 10. — ječmena 2 fl. 70. — prosa 2 fl. 70. — ajde 2 fl. 60. — ovsa 2 fl. 10. — Krompir 1 fl. 50.

Kursi na Dunaji 13. julija.

5% metaliki 70 fl. — kr.	Ažijo srebra 100 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 73 fl. 10 kr.	Napoleondori 8 fl. 88 kr.

Loterijne srečke:

v Gradcu na Dunaji	10. julija 1875:	86.	74.	5.	84.	36.
		75.	72.	87.	8.	80.

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 24. julija.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Tisk in založba: Jožef Blaznikovih dedičev v Ljubljani.